

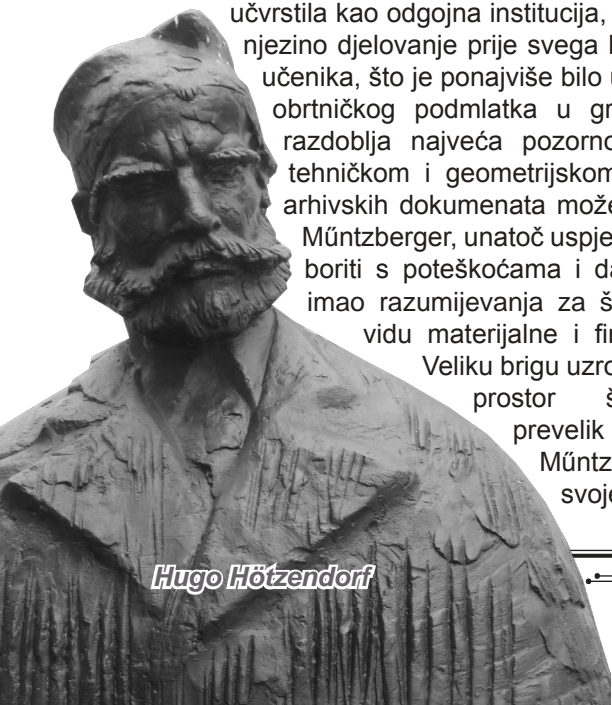
OSJEČKA CRTAČKA ŠKOLA

Mario Matoković

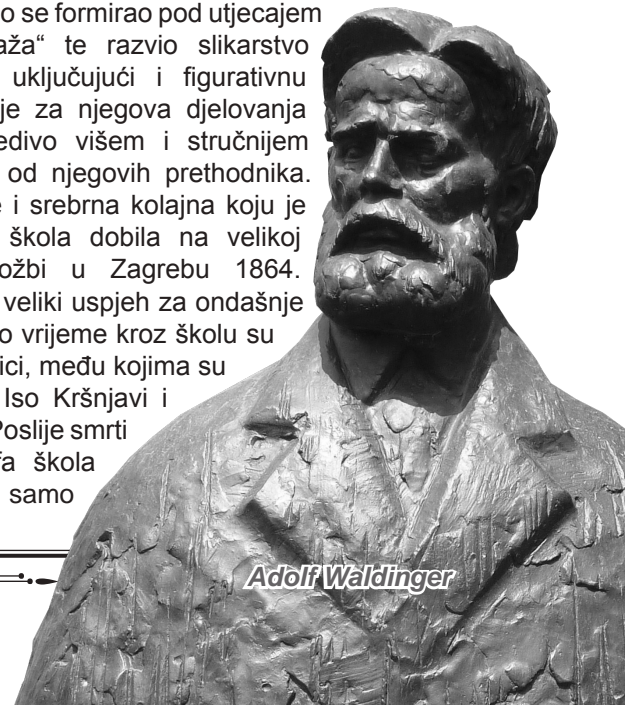
Na zapadu Europe u 18. stoljeću počela se širiti spoznaja o umijeću risanja, odnosno crtanja, kao jednom od najznačajnijih činitelja koji će doprinijeti kvalitetnijoj estetskoj naobrazbi mladih obrtnika. Najveću pozornost trebalo je posvetiti problematici uzdizanja obrtništva na višu razinu i širenju obrtništva na nove struke. Proizvod je morao biti kvalitetnije oblikovan, a s estetske strane privlačniji oku konzumenta, što je za posljedicu imalo to da su i sami obrtnici morali imati određenu razinu estetske kompetencije pri oblikovanju proizvoda. Sredinom stoljeća takva se spoznaja počela širiti u Austriji u vidu osnivanja crtačkih škola te se iz nje širila na ostale zemlje. Realizacija tih ideja, osobito ideja risarskih škola za mlade obrtnike, u Hrvatskoj započinje u zadnjim desetljećima 18. stoljeća. Prva risarska škola u Hrvatskoj osnovana je u Zagrebu 1781. godine, a njezin prvi učitelj risanja bio je Ivan Mittermayer. (Švajcer, 1982: 7) Nakon otvaranja Zagrebačke risarske škole, slijedi otvaranje risarske škole u Varaždinu 1795. godine, dok pet godina kasnije, 1800. godine s radom počinje risarska škola u Rumi.

Grad Osijek kao središte s razvijenim obrtom i brojnim obrtnicima nije mogao izbjeći formiranje takve korisne i potrebne institucije. U svibnju 1799. godine načinjen je ugovor između grada Osijeka i studijskog nadravnateljstva zagrebačkog literarnog okružja u Zagrebu o osnivanju risarske škole u Osijeku, u kojem su utvrđeni materijalni uvjeti njezinog postojanja. Tim ugovorom grad Osijek obvezuje se osigurati risarskoj školi odgovarajući smještaj, učitelju stan s dvije sobe, smočnicom i kuhinjom te potreban pribor i alat za kvalitetno funkcioniranje škole. Godine 1800. Gradska risarska škola u Osijeku počinje s radom. Odlukom kraljevskog. namjesništva u Budimu, na mjesto prvog učitelja crtanja postavljen je Antun Müntzberger (rođen 1774., umro u Osijeku 8. kolovoza 1824.) te je u njoj predavao sve do svoje smrti, ukupno 24 godine. (Švajcer, 1982: 8) U tom razdoblju škola se učvrstila kao odgojna institucija, počelo se osjećati njezino djelovanje prije svega kroz znatan priljev učenika, što je ponajviše bilo uvjetovano rastom obrtničkog podmlatka u gradu. Za njegova razdoblja najveća pozornost posvećena je tehničkom i geometrijskom crtanju. Ipak, iz arhivskih dokumenata možemo utvrditi da se Müntzberger, unatoč uspjesima škole, morao boriti s poteškoćama i da grad nije uvijek imao razumijevanja za školu, ponajprije u vidu materijalne i financijske pomoći. Veliku brigu uzrokovao je i skućeni prostor škole, odnosno prevelik broj učenika. Tako Müntzberger upisuje u svoje bilješke 9. lipnja

1822. godine: „Škola stoga radi u dva odjeljenja, koja se svaka dva sata izmjenjuju, a uskoro će biti potrebno i treće odjeljenje. Budući da kalfe koji su željeli primati obuku u crtanju, tolike godine nisu htjeli sjedjeti među šegrtima, pa ih se radi premalenog prostora moralo odstraniti, ostao je grad bez velikog broja obrazovanih ljudi. Ostat će tako i ubuduće, ako u najskorije vrijeme ne dođe do proširenja škole, k tomu nije podesno za mladež da je uz školu gostiona, ona i učitelji moraju slušati škandalozne psovke“. (Švajcer, 1982: 9) Nakon Müntzbergerove smrti 1824. godine, u nastavi ga na kratko vrijeme zamjenjuje sin Antun Müntzberger, koji nije imao kvalifikacije za mjesto učitelja. Relativno velik broj kandidata prijavio se za rad na tom mjestu, što ukazuje na to koliko je to mjesto bilo cijenjeno i poželjno. Namjesničko vijeće, unatoč svim prijavljenima, predlaže za učitelja Franju Conrada Hötendorfa, s napomenom da ga smatra prikladnim za posao učitelja risanja. Osječki je magistrat 10. travnja 1826. godine prihvatio prijedlog namjesničkog vijeća te je Franjo Conrad Hötendorf postao novi učitelj risanja na Gradskoj risarskoj školi u Osijeku. Hötendorf se morao boriti s istim problemima kao i njegov prethodnik Müntzberger, poput problema nedostatka školskog pribora, drva za ogrjev, plaće itd. Škola je za njegova vremena dobila i priznanje viših školskih vlasti za čisto crtane i izvedene risarije. (Švajcer, 1982: 10) Pred sam kraj života i teško bolestan, Franjo Conrad predlaže gradskom poglavarstvu u Osijeku da se na njegovo mjesto u školi postavi njegov sin Hugo Hötendorf. Molba je bila prihvaćena. Hugo Hötendorf dužnost je učitelja risanja na Gradskoj risarskoj školi u Osijeku preuzeo 21. siječnja 1841. te je na njoj predavao sve do svoj smrti, 28. veljače 1869. godine. U usporedbi s prethodnicima, Hugo je bio najstručniji kadar od samog osnivanja škole, posjedovao je odliku vrsnog pedagoga te je imao stvarne kvalifikacije za to zvanje. To možemo potvrditi njegovim odlaskom u Beč 1836. godine, nošen željom za daljnjom slikarskom naobrazbom. Tamo se formirao pod utjecajem „zavičajnog pejzaža“ te razvio slikarstvo idiličnih krajeva, uključujući i figurativnu štafelažu. Škola je za njegova djelovanja bila na neusporedivo višem i stručnijem nivou, za razliku od njegovih prethodnika. Tomu u prilog ide i srebrna kolajna koju je osječka risarska škola dobila na velikoj gospodarskoj izložbi u Zagrebu 1864. godine, što je bio veliki uspjeh za ondašnje vrijeme. U njegovo vrijeme kroz školu su prošli mnogi učenici, među kojima su najzapaženiji bili Iso Kršnjavi i Adolf Waldinger. Poslije smrti Huga Hötendorfa škola je postojala još samo

Hugo Hötendorf

Adolf Waldinger

Hugo Hötendorf - Jankovac, slap (1864)

kratko vrijeme, desetak godina, kada se njezina funkcija postepeno gasi i prelazi djelomično na gradske šegrtske škole, a djelomično na državnu realku u Osijeku. Kako je mjesto učitelja na risarskoj školi bilo prazno, gradsko je poglavarstvo osnovalo posebnu komisiju za rješavanje tog problema. Kao logičan izbor nametnuo se Josip Szabo, no molbe su stizale iz svih krajeva. Tek 9. rujna 1869. godine molbe su došle na dnevni red gradskog poglavarstva i tu je, na veliko razočaranje Osječana, izabran Ivan Moretti iz Splita, dok su Szabo, pa i Waldinger otpali. Waldinger se rezignirano morao zadovoljiti konstatacijom osječkog dopisnika lista „Agramer Zeitung“, 4. prosinca 1869., koji je komentirajući taj izbor napisao: „Gospodin Waldinger mogao je iz ovog postupka gradskog zastupstva steći osvjeđenje da Slavonija nije zemlja u kojoj se umjetnik poštiva prema zasluži i podupire u njezinom nastojanju.“ (Švajcer, 1982: 12) Ivan Moretti nije dugo ostao na mjestu učitelja u Osijeku te je 1873. napustio tu dužnost, a tada se i Gradska risarska škola počinje gasiti.

Gradska risarska škola u Osijeku postojala je osam desetljeća te su svi polaznici u njoj savladali osnove geometrijskog, ornamentalnog, figurativnog i slobodnog crtanja. Utvrdili su temeljna pravila koja vladaju u toj disciplini, u duhu tadašnjeg shvaćanja, kojemu je uzor bio klasicistički ideal ljepote. Rezultat postojanja škole može se ocijeniti bezuvjetno pozitivnim jer su iz škole niknuli brojni obrtnici i umjetnici, koji su pored svoje stručnosti u zvanju ponijeli iz nje i naklonost prema lijepom, prema umjetnosti, razvijajući tu naklonost i dalje u svojem krugu djelovanja.

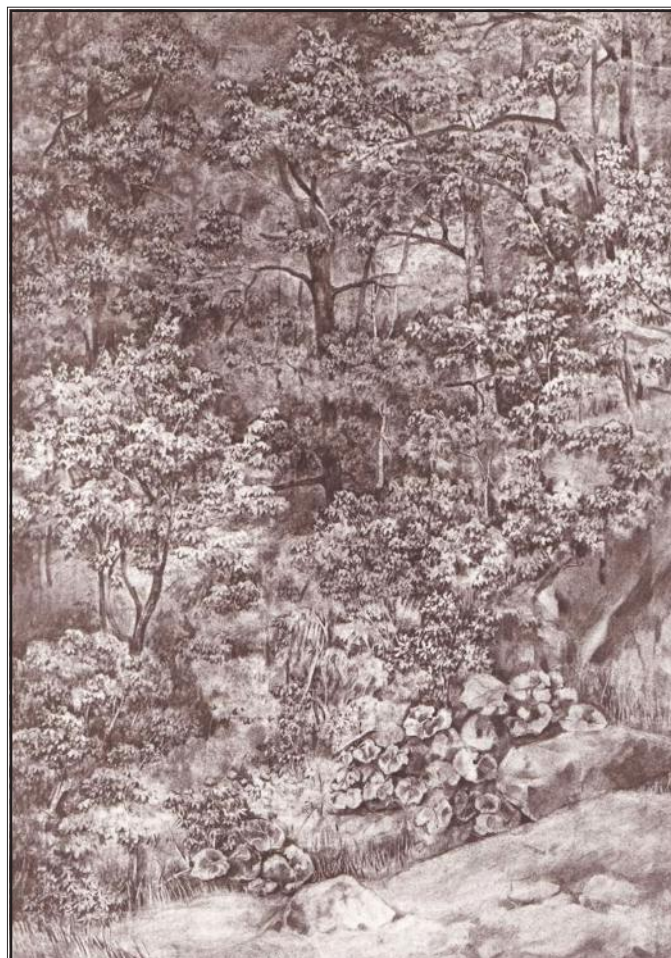
Adolf Waldinger - Bilje

Hugo Hötendorf - Kolodjvar (1852)

LITERATURA

1. Peić, Matko, 1975. *Slavonija – Likovne umjetnosti*, Glas Slavonije, biblioteka VEZ, Osijek.
2. Švajcer, Oto, 1987 – 1988. *Domaći i strani slikari XVIII. i XIX. stoljeća*, Galeriji likovnih umjetnosti Osijek, Osijek.
3. Švajcer, Oto, Hötendorf, 1982. *Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, knjiga XXIX.*, suizdavač Galerija likovnih umjetnosti Osijek, Zagreb.

Adolf Waldinger - Studija trave